

7. Skupinová struktura společnosti

- sociální útvary
- skupina, znaky skupiny, druhy skupin
- rodina, krize rodiny
- instituce, organizace, byrokracie
- sociální stratifikace, sociální mobilita

Sociální útvary

- člověk je součástí mnoha společenských útvarů
- komunita, populace, veřejnost, obyvatelstvo, minorita, majorita,...

Sociální útvary:

- 1) sociální kategorie (spojení lidí jedním shodným znakem)
- 2) sociální agregát (jedinci mají prostorové spojení a 1 shodný znak)
- 3) zvláštním druhem sociálního agregátu je dav
  - Gustav Le Bon studoval davy („Duše davů“), dav rozdělil na:
    - a) heterogenní (anonymní, neanonymní)
    - b) homogenní (sekty, kasty, třídy)
      - v anonymním davu převládají primitivní instinkty, ztráta vlastní identity, emoce převažují nad realitou, ztráta sebekontroly a morálky, žádné sankce
      - Davisovo dělení davu:
        - a) davy plánované – mají společné místo a společný zájem (posluchačstvo, povolená demonstrace)
        - b) davy neplánované – mají společné místo a zájem (divácké davy-autohavárie, čumilové; panické davy-požár, vytvoření na základě neadekvátního podnětu; obtěžující-fronty, návaly)
        - c) davy nezákonné – musí být nezákonné od samého počátku (aktivní expresivní-nepovolené demonstrace, loupění, lynč; nemorální-orgie, toxikomani)

Skupina, znaky skupiny, druhy skupin

Skupina = seskupení lidí, kteří mají vědomí sounáležitosti

- začíná se o ní mluvit až ve 2. pol. 19. stol., do té doby se uznávalo třídění na stavy
- skupinová společnost je postavena proti stavovské společnosti
- je typická pro moderní občanskou společnost
- žádoucí je pluralita skupin (množství)

Znaky skupiny:

- 1) interakce (v každé skupině velké množství)
- 2) společné cíle (dlouhodobé i dočasné)
- 3) vědomí příslušnosti ke skupině
- 4) určitá organizovanost skupiny
- 5) společné hodnoty
- 6) společné normy a disciplína

Vliv skupiny

- každá skupina vede k tzv. menšímu nebo většímu skupinovému konformismu (to znamená, že přizpůsobujeme své názory většině ve skupině), jedině silnější osobnosti se dovedou vzpříčit vlivu skupiny
- každá skupina si samovolně utváří svého vůdce
- každá skupina má své normy za jejichž porušení uděluje sankce

Druhy skupin:

- a) malé
- b) velké

- a) formální – jsou organizované, mají řád(vojna, škola, třída)
- b) neformální – parta na diskotéce

- a) členské – skupina, ve které jsem členem
- b) referenční – nejsem členem, ale aspiruji na členství(chci být)

- a) primární – rodina
- b) sekundární – ostatní skupiny

- znaky primární skupiny:

- a) malá skupina, členové se znají, intimní vztahy,
- b) dlouhodobé trvání, motivem členství je uspokojení,
- c) členové se angažují celou osobností(bytostí)

- znaky sekundární skupiny:

- a) asociace – politické strany; etnické
- b) skupiny(národ), třídy(dělníci, zemědělci, inteligence)

Rodina, krize rodiny

= skupina jedinců, mezi nimiž existují příbuzenské a citové vazby

- je původní a nejdůležitější sociální skupinou
- rodina je ekonomickou jednotkou, spojuje ji společně užívaný majetek
- je to primární skupina, která má nezastupitelnou úlohu v socializaci člověka
- rodina je jeden z klíčových subsystémů společnosti

Funkce rodiny:

- 1) biologicko-reprodukční – zajišťuje potomstvo a uspokojuje sexuální potřeby
- 2) ekonomická funkce – společné hospodaření, dělba práce
- 3) socializačně-výchovná funkce
– dochází ke kulturnímu přenosu, předávají se tradice, zvyky, hodnoty
- a) osvojování si jazyka
- b) vybavuje člověka určitým sociálním statusem – příslušností určité vrstvě nebo etnické skupině
- c) provází člověka celý život i když se jedinec stává nezávislým a zakládá vlastní rodinu
- 4) funkce emocionální – uspokojení citových potřeb člověka, vědomí jistoty a uznání a vzájemné pomoci

Krize rodiny

- projevuje se především velkou rozvodovostí manželství = vznik mnoha neúplných rodin
- důvody:

- 1) nevěra
- 2) mládí novomanželů
- 3) materiální obtíže – problémy s bytem, menší příjmy
- 4) vysoká nezaměstnanost žen – mnohá manželství jsou dvoukariérová
- 5) naivní očekávání, že frustrované potřeby kompenzuje rodina - neúspěch v práci nebo složitost a náročnost moderní společnosti, moc svobody

Instituce, organizace, byrokracie

Instituce

= sociální útvary se zvláštním postavením, nemusí jít přímo o seskupení lidí

- instituce jsou racionálně zdůvodňovány, nejde o tradiční nebo afektivní typy sociálního jednání

- charakteristika:

- 1) organizující a řídicí složky společenského systému(školství)
- 2) tvoří jádro nebo osu dané kultury a zajišťují její přežití a reprodukci
- 3) přispívá k integraci a stabilizaci společnosti
- 4) zachovávají systém a řád

- nejvýznamnější instituce: manželství, rodina, soukromé vlastnictví, stát

- podle funkcionálního pojetí jsou také významné instituce, které mají významnou roli při zachování řádu soudy, policie, armáda, církve

Organizace

= oproti institucím jsou organizace konkrétní útvary, někdy velmi rozsáhlé

- charakteristika:

- 1) mají charakter členství
- 2) jsou orientovány na dosahování cíle
- 3) existuje v nich řídicí centrum(pozice v řídicím centru prestižní)
- 4) mohou vytvářet velmi složité struktury
- 5) budují svou vlastní identitu nebo image(zdůrazňují určité hodnoty, tradice, zakladatele, nebo slavné členy)
- 6) jsou zde významné mocenské vztahy:
  - a) násilí(teroristické org.)
  - b) přísná, ale legitimní pravidla(armáda)

- správu organizací uskutečňuje určitá skupina lidí, které říkáme byrokracie

Byrokracie

- M.Weber ji chápal jako ideální, moderní, racionální správu společnosti, přičemž zdůrazňoval výhody(rozdělení kompetencí, odvolatelnost úředníků, neosobní pravidla)

- Karl Merton, americký sociolog, ji kritizoval:

- 1) jako nefunkční(obrací se proti původnímu účelu)
- 2) jako časem ztrácející pružnost a věcnost
- 3) jako „trénovanou neschopnost“

- M.Crozier, fr. sociolog, v 60.letech už píše o byrokracií „zablokované“ společnosti, což znamená, že byrokracie se chová ochránářsky(hájí svou moc), úředníci mezi sebou bojují o prestiž, peníze a moc, úředníci se stávají „rafinovanými“ hráči

- bez byrokratického řízení se žádná organizace neobejde, měla by usilovat o vyvážení mezi rutinou a inovací

Sociální stratifikace, sociální mobilita

Sociální stratifikace = sociální rozvrstvení, tedy různé typy strukturování společnosti

- jejím základem je nerovnost, která může být vymezena různými kritérii (pohlaví, věk, vzdělání, příjem, náboženství, národnost, soc. a ekonom. postavení)
- vertikální – nerovné rozdělení dané např. ekonomickým kapitálem
- horizontální – rozdělení dané např. místem bydliště

60. léta 20.stol. - Gerhard Lenski – stratifikace moderní spol. je složena ze 3 dimenzí:

- a) majetek, bohatství měřené velikostí příjmu
- b) vzdělání, sociální status měřený jako výkon určitého povolání
- c) moc, schopnost ovládat, ovlivňovat jednání druhých

Typy stratifikačních systémů:

- otrokářský – najdeme v něm i svobodné nevolníky
- kastovní – najdeme v něm kasty, do nichž se člověk rodí a které jsou neprostupné (nelze přecházet z jedné do druhé)
- stavovský – najdeme v něm stavy, ale také právo, které reguluje společenský život; stavy jsou více prostupné než kasty, tento systém charakterizuje nerovnost v tradiční společnosti
- třídní – najdeme v něm třídy vymezené vlastnictvím výrobních prostředků (Marx) nebo postavením na trhu práce (Weber), třídy jsou prostupné, hovoříme o vzestupné nebo sestupné mobilitě; je charakteristický pro moderní společnosti

Sociální mobilita = přesun z jedné vrstvy do jiné, ukazuje na otevřenost nebo uzavřenost společnosti

- vertikální mobilita:

- a) vzestupná
  - b) sestupná
- horizontální mobilita – přemísťování v území, profesní kariéře
  - soc. mobilita intergenerační – mezi generacemi (kdo má lepší postavení, my nebo rodiče)
  - soc. mobilita intragenerační
  - sociální vrstva – skupina lidí odlišující se podle socioekonomického postavení, rozsahu moci a životního stylu
    - a) vyšší vrstva (elita) – aristokraté
    - b) vyšší střední vrstva – odborníci
    - c) nižší střední vrstva
    - d) vyšší dělnická vrstva
    - e) nižší dělnická vrstva
    - f) underclass